

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การประเมินการดำเนินงานโครงการการจัดกระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ปีงบประมาณ พ.ศ. 2553 เป็นการประเมินเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลและสารสนเทศที่มีคุณภาพ สามารถนำไปใช้เพื่อการตัดสินใจขยายการดำเนินงานโครงการของผู้บริหารโครงการ โดยมีกรอบการประเมิน ดังนี้

1. กรอบแนวคิดในการประเมิน

1) การประเมินด้านสถานะแวดล้อม (Context Evaluation) เป็นการประเมินเกี่ยวกับเหตุผลความจำเป็นทางเศรษฐกิจและทางสังคมในพื้นที่ของการจัดทำโครงการเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียงความสอดคล้องของโครงการกับนโยบายที่เกี่ยวข้อง และความสอดคล้องของวัตถุประสงค์ของโครงการกับสภาพความจำเป็นที่โครงการตอบสนอง

2) การประเมินด้านปัจจัยป้อน (Input Evaluation) เป็นการประเมินเกี่ยวกับการเตรียมการด้านปัจจัยต่างๆ ในแง่ของความพร้อมและความพอเพียงของปัจจัย ความรู้ ความเข้าใจ และความพอเพียงของบุคลากรและภาคเครือข่าย รวมทั้งศึกษาว่ากลยุทธ์หรือวิธีการดำเนินงานต่างๆ ในโครงการนั้นตั้งอยู่บนหลักการทฤษฎีงานวิจัยใดๆ หรือไม่ หรือเป็นกลยุทธ์วิธีการที่คิดขึ้นเอง

3) การประเมินด้านกระบวนการ (Process Evaluation) เป็นการประเมินเกี่ยวกับการดำเนินงานโครงการว่าได้มีการจัดทำแผนหรือปฏิทิน มีการปฏิบัติตามแผนที่วางไว้ มีระบบติดตามผลการดำเนินงานหรือไม่ มีวิธีการในการปรับปรุงแก้ไขหรือพัฒนาอย่างไร และการดำเนินงานโครงการ มีการรวบรวมเอกสาร หลักฐาน รูปภาพ/รายงานการดำเนินงานไว้หรือไม่อย่างไร

4) การประเมินด้านผลผลิต (Product Evaluation) เป็นการประเมินเกี่ยวกับผลที่เกิดขึ้นกับตัวบุคคลหรือกลุ่ม หรือเกิดประโยชน์ต่อชุมชนอย่างไร และผลของการดำเนินโครงการส่งผลกระทบต่อชุมชนอย่างไร มีหลักฐานหรือตัวบ่งชี้ได้ยืนยัน รวมทั้งสำรวจความพึงพอใจต่อผลของโครงการของกลุ่มเป้าหมาย

2. แหล่งข้อมูลกลุ่มตัวอย่าง

ผู้ให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องในระดับต่างๆ ของแบบประเมินโครงการการจัดกระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จำนวน 1 ฉบับ คือ ผู้เรียน/ผู้รับบริการ ในเขตพื้นที่อำเภอพิบูลย์รักษ์ โดยผู้ประเมินโครงการได้มาจากผลของผู้เข้าร่วมโครงการการจัดกระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จำนวน 718 คน กลุ่มตัวอย่างจำนวน 248 คน (โดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบตารางขนาดของกลุ่มตัวอย่างของเครซี่และมอร์แกน)

3. เครื่องมือที่ใช้ในการประเมิน

เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินครั้งนี้ เป็นแบบประเมินมีทั้งปลายเปิด ปลายปิด มาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scales) และมาตราส่วนประเมินค่าของลิเคิร์ต (Likert's Scales) 5 ระดับ โดยครอบคลุมการประเมิน 4 ด้าน คือ การประเมินด้านสถานะแวดล้อม (Context Evaluation) การประเมินด้านปัจจัยป้อน (Input Evaluation) การประเมินด้านกระบวนการ (Process Evaluation) และการประเมินด้านผลผลิต

(Product Evaluation) ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้ คือ แบบประเมินโครงการการจัดกระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยใช้แบบประเมิน CIPP MODEL มี 4 ด้าน จำนวน 10 ข้อ ดังนี้

- 1) ด้านสภาวะแวดล้อม (Context Evaluation) จำนวน 2 ข้อ
- 2) ด้านปัจจัยป้อน (Input Evaluation) จำนวน 2 ข้อ
- 3) ด้านกระบวนการ (Process Evaluation) จำนวน 4 ข้อ
- 4) ด้านผลผลิต (Product Evaluation) จำนวน 2 ข้อ

นำแบบประเมินโครงการการจัดกระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน ตรวจสอบคุณภาพของเนื้อหา ความถูกต้องตรงตามเนื้อหา โดยใช้ IOC (Index of Item-Objective Congruence) ผลการประเมินพบว่า แบบประเมินมีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับลักษณะเฉพาะกลุ่มพฤติกรรม โดยผู้เชี่ยวชาญประกอบด้วย ดังนี้

- 1) นางพรพรรณ อภิวิมลลักษณ์ ตำแหน่ง ครูชำนาญการพิเศษ
- 2) นายลำไย บุญพา ตำแหน่ง ครูชำนาญการพิเศษ
- 3) นางณัฐชยา เอี่ยมอุ่น ตำแหน่ง ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษาานอกระบบและการศึกษาตาม

อธยาศัยอำเภอบึงขาคบุรี

นำแบบประเมินโครงการ ไปใช้กับผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษา ศูนย์การศึกษาานอกระบบและการศึกษาตามอธยาศัยอำเภอบึงขาคบุรี ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 11 คน แล้วนำมาหาค่าความเที่ยงโดยใช้สัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha) ของครอนบาค (Cronbach) ได้ค่าความเที่ยงเท่ากับ 0.9337

4. วิธีการดำเนินการประเมิน

4.1 การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. เก็บรวบรวมข้อมูลจากพื้นที่ดำเนินงานโครงการการจัดกระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยศูนย์การศึกษาานอกระบบและการศึกษาตามอธยาศัยอำเภอบึงขาคบุรี
2. เก็บรวบรวมข้อมูลจากพื้นที่ดำเนินงานโครงการการจัดกระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จากผู้ประเมินโครงการ

4.2 การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิเคราะห์ผลการประเมินโครงการ

วิเคราะห์ผลการประเมินโครงการ โดยใช้ \bar{X} S.D. และเปรียบเทียบกับเกณฑ์เฉลี่ย

2. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

2.1 ค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถาม กับลักษณะเฉพาะกลุ่มพฤติกรรม

โดยนำเครื่องมือที่สร้างขึ้นไปให้ผู้เชี่ยวชาญเนื้อหาแต่ละคน พิจารณาลงความเห็นและให้คะแนน ดังนี้

- + 1 เมื่อแน่ใจว่าข้อคำถามนั้น เป็นตัวแทนลักษณะเฉพาะกลุ่มพฤติกรรมนั้น
- 0 เมื่อไม่แน่ใจว่าข้อคำถามนั้น เป็นตัวแทนลักษณะเฉพาะกลุ่มพฤติกรรมนั้นหรือไม่
- 1 เมื่อแน่ใจว่าข้อคำถามนั้น ไม่เป็นตัวแทนลักษณะเฉพาะกลุ่มพฤติกรรมนั้น

นำคะแนนที่ได้มาแทนค่าในสูตร ดังนี้

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

IOC = ดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อความถาม กับลักษณะเฉพาะกลุ่มพฤติกรรม
 $\sum R$ = ผลรวมของคะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญเนื้อหาทั้งหมด
 N = จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

ถ้าค่าดัชนี IOC ที่คำนวณได้มากกว่าหรือเท่ากับ 0.5 ข้อความถามนั้นก็เป็นตัวแทนลักษณะของกลุ่มพฤติกรรมนั้น ถ้าข้อความถามใดที่มีค่าดัชนีต่ำกว่า 0.5 ข้อความถามนั้นก็ถูกตัดออกไปปรับปรุงแก้ไขใหม่ให้ดีขึ้น (พวงรัตน์ ทวีรัตน์, 2538: 117)

2.2 ค่าความเที่ยงของการประเมินโครงการ

ใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha) ของครอนบาค (Cronbach, 1990:204)

$$R^2 = \frac{K}{K-1} \left(1 - \frac{\sum S_i^2}{S^2} \right)$$

$\sum S_i^2$ = ผลรวมแปรปรวนของแบบประเมินในแต่ละข้อ

S_i^2 = ความแปรปรวนของแบบประเมิน

K = จำนวนข้อทั้งหมดในแบบประเมิน

2.3 ร้อยละ เป็นค่าสถิติที่นิยมใช้กันมาก โดยเป็นการเปรียบเทียบความถี่ หรือจำนวนที่ต้องการกับความถี่หรือจำนวนทั้งหมดที่เทียบเป็น 100 จะหาค่าร้อยละจากสูตรต่อไปนี้

ใช้สูตร

$$p = \frac{f}{N} \times 100$$

เมื่อ P = ค่าร้อยละ

f = ความถี่ที่ต้องการแปลงให้เป็นค่าร้อยละ

N = จำนวนความถี่ทั้งหมด

ค่าร้อยละจะแสดงความหมายของค่าและสามารถนำค่าที่ได้ไปเปรียบเทียบได้

2.4 ค่าเฉลี่ย

ใช้สูตร $\bar{X} = \frac{\sum fx}{N}$

\bar{X} = ค่าเฉลี่ย

$\sum fx$ = ผลรวมของความถี่ของคะแนนทั้งหมด

N = จำนวนผู้ประเมินทั้งหมด

2.5 ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน

$$\text{ใช้สูตร S.D.} = \sqrt{\frac{n\Sigma X^2 - (\Sigma x)^2}{n(n-1)}}$$

S.D. = ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน
 ΣX^2 = ผลรวมของกำลังสองของคะแนน
 (Σx^2) = ผลรวมของคะแนนทั้งหมด ยกกำลังสอง
 n = จำนวนคนในกลุ่มตัวอย่าง

2.6 เกณฑ์เฉลี่ยการประเมินโครงการ

คะแนนเฉลี่ย	4.51-5.00	หมายถึง	มีการดำเนินการในระดับมากที่สุด
คะแนนเฉลี่ย	3.51-4.50	หมายถึง	มีการดำเนินการในระดับมาก
คะแนนเฉลี่ย	2.51-3.50	หมายถึง	มีการดำเนินการในระดับปานกลาง
คะแนนเฉลี่ย	1.51-2.50	หมายถึง	มีการดำเนินการในระดับน้อย
คะแนนเฉลี่ย	1.00-1.50	หมายถึง	มีการดำเนินการในระดับน้อยที่สุด

สรุปผลการประเมินโครงการ

ผลการประเมินโครงการหลังการดำเนินงานโครงการการจัดกระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ดังต่อไปนี้

จากตารางที่ 2 ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 156 คน คิดเป็นร้อยละ 62.9 รองลงมาเป็นเพศชาย จำนวน 92 คน คิดเป็นร้อยละ 37.1

จากตารางที่ 3 ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่อายุระหว่าง 15 – 39 ปี จำนวน 120 คน คิดเป็นร้อยละ 48.4 รองลงมาอายุต่ำกว่า 15 ปี จำนวน 88 คน คิดเป็นร้อยละ 35.5 รองลงมาอายุระหว่าง 40-59 ปี จำนวน 38 คน คิดเป็นร้อยละ 15.3 และน้อยที่สุดอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 0.8

จากตารางที่ 4 ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 121 คน คิดเป็นร้อยละ 48.8 รองลงมาระดับประถมศึกษา จำนวน 92 คน คิดเป็นร้อยละ 37.1 และน้อยที่สุดระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 35 คน คิดเป็นร้อยละ 14.1

จากตารางที่ 5 ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่อาชีพเกษตรกร จำนวน 148 คน คิดเป็นร้อยละ 59.7 รองลงมาอาชีพรับจ้าง จำนวน 66 คน คิดเป็นร้อยละ 26.6 และน้อยที่สุดอาชีพค้าขาย จำนวน 34 คน คิดเป็นร้อยละ 13.7

ผลการประเมินโครงการหลังการดำเนินงานโดยรวมเฉลี่ยด้านสภาวะแวดล้อม (Context Evaluation) อยู่ในระดับ **มากที่สุด** และมีคะแนนเฉลี่ย ดังนี้ คือ มีผลการประเมินอยู่ในระดับ **มากที่สุด** มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ **4.72** ค่า S.D. เท่ากับ **0.45** และผลการประเมินโครงการโดยรวมเฉลี่ยอยู่ในระดับ **มาก** มี 3 ด้าน และมีคะแนนเฉลี่ยในแต่ละด้าน ดังนี้ คือ ด้านปัจจัยป้อน (Input Evaluation) มีผลการประเมินอยู่ในระดับ **มาก** มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ **4.38** ค่า S.D. เท่ากับ **0.52**, ด้านกระบวนการ (Process Evaluation) มีผลการประเมินอยู่ในระดับ **มาก** มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ **4.43** ค่า S.D. เท่ากับ **0.55** และด้านผลผลิต (Product Evaluation) มีผลการประเมินอยู่ในระดับ **มาก** มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ **4.42** ค่า S.D. เท่ากับ **0.53**

อภิปรายผล

การประเมินโครงการการจัดกระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ดำเนินตามรูปแบบการประเมินทุกขั้นตอนอย่างเป็นระบบ ผลการประเมินมีความเชื่อมั่นเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด คือ การดำเนินโครงการ มีการวิเคราะห์สภาพปัญหาการดำเนินโครงการ การศึกษาความต้องการของนักศึกษาที่ร่วมดำเนินโครงการ โดยประสานกับนโยบายของหน่วยงานต้นสังกัด วางแผนและจัดทำโครงการพัฒนาให้ตรงตามสภาพที่แท้จริงมากที่สุด ทำให้การดำเนินโครงการเป็นไปตามขั้นตอนที่กำหนดอย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับแนวคิดในการวางแผนของ อุทัย บุญประเสริฐ (2532 : 23) ที่กล่าวว่า ถ้าหน่วยงานใดมีการวางแผน โดยวางแผนเป็นไปด้วยดี มีประสิทธิภาพ มีแผนงานที่ดีตั้งแต่ต้น การปฏิบัติงานตามแผนย่อมมีประสิทธิภาพสูง นอกจากนี้การจัดทำปฏิทินปฏิบัติงานตามขั้นตอนโดยละเอียด การดำเนินงานตามปฏิทินปฏิบัติงานที่กำหนดทุกขั้นตอน และทุกกิจกรรม ทำให้ผลการปฏิบัติงานมีคุณภาพ โดยเฉพาะการนิเทศติดตามกำกับ และให้ขวัญกำลังใจแก่ผู้ปฏิบัติงานอย่างสม่ำเสมอ เป็นส่วนสำคัญอย่างยิ่ง ที่ช่วยให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่ง ภิญญา สาร (2526 : 19) ได้ให้ทรรศนะถึงวิธีให้กำลังใจแก่ผู้ปฏิบัติงาน ซึ่งจะช่วยให้ผู้ปฏิบัติงานมีขวัญและกำลังใจ ในการปฏิบัติงานว่า การเอาใจใส่ดูแลผู้ปฏิบัติงาน เป็นการให้ขวัญกำลังใจอย่างหนึ่ง สำหรับการประเมินโครงการนับเป็นส่วนสำคัญยิ่งอีกส่วนหนึ่งที่ช่วยให้ผู้รับผิดชอบโครงการและผู้ร่วมดำเนินโครงการทราบผลสำเร็จของการดำเนินงาน เพื่อนำผลการประเมินไปปรับปรุงแก้ไขการปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ซึ่งสอดคล้องกับที่ สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ (2535 : บทนำ) กล่าวไว้ในบทนำของรวมบทความทางการประเมินโครงการว่า การบริหารโครงการต่างๆ ไม่ว่าจะเป็โครงการทางด้านเศรษฐกิจ สังคม หรือการเมือง การปกครองก็ตามจะบังเกิดผลอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด จำเป็นต้องอาศัยการประเมินโครงการ (Project evaluation) ที่เป็นระบบ คือ ผลจากการประเมินโครงการได้ทันทั่วทั้งที่และเมื่อได้ดำเนินโครงการไปแล้ว ย่อมต้องการทราบว่าโครงการนั้นได้บรรลุเป้าหมายหรือไม่เพียงใด คู่กับทุนและแรงงานที่ลงทุนไปหรือไม่ และสอดคล้องกับที่สำนักงานคณะกรรมการการประณศศึกษาแห่งชาติ (2529: 9) กล่าวว่าการทำงานควรจะมีการประชุมประเมินผล และรายงานผล เพื่อจะได้ทราบว่าการทำงานทุกขั้นตอน ได้ตรงตามเป้าหมายที่กำหนดหรือไม่ และจะต้องนำผลการประเมินมาปรับปรุง แก้ไข และพัฒนาการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุดของหน่วยงาน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและเชิงปฏิบัติ

1. ควรให้กลุ่มบุคคลทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง (กลุ่ม/ศูนย์ส่วนกลาง สถานศึกษาและชุมชนเป้าหมาย) เข้ามามีส่วนร่วมในการคิดวิเคราะห์ ตลอดจนร่วมกันวางแผนโครงการ ดำเนินงานไปตามโครงการ และติดตามประเมินผล การจัดทำโครงการต่างๆ ร่วมกัน
2. ควรมีการชี้แจงรายละเอียดโครงการให้แก่หน่วยงานและผู้เกี่ยวข้องทุกระดับได้รับทราบและเข้าใจ ตั้งแต่เริ่มดำเนินการ และมีการสรุปรายงานผลให้ทราบเป็นระยะ
3. ผู้บริหารสถานศึกษา หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรให้ความสำคัญในการพัฒนาบุคลากรที่รับผิดชอบโครงการโดยตรง เพื่อให้การดำเนินงานตามโครงการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ
4. ควรมีการเตรียมความพร้อมของผู้บริหารและผู้รับผิดชอบดำเนินงานโครงการสถานศึกษาเกี่ยวกับโครงการ การนำโครงการสู่การปฏิบัติ และการประยุกต์ใช้องค์ความรู้ ทฤษฎีหลักวิชาที่เกี่ยวข้องเพื่อการบรรลุ

วัตถุประสงค์โครงการอย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีการประชุมชี้แจงหรือมีเอกสารเสริมความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการนำโครงการนั้นๆ สู่อำนาจปฏิบัติ

5. ควรมีการนิเทศ ติดตามผล การดำเนินงานตามโครงการแต่ละโครงการอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง พร้อมทั้งมีการรายงานผลทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ เพื่อตรวจสอบการดำเนินงานพร้อมทั้งให้คำปรึกษา แนะนำ แก่ผู้รับผิดชอบโครงการเพื่อให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องมีความกระตือรือร้นในการดำเนินงานโครงการอย่างต่อเนื่อง

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการประเมินครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาผลลัพธ์ (Outcome) หรือผลกระทบ (Impact) ของโครงการที่มีต่อผู้ร่วมโครงการ และชุมชนในลักษณะของการติดตามผล (Follow-up or Tracer Study) เพื่อตรวจสอบสรุปผลและผลประโยชน์ที่ได้รับจากโครงการที่แท้จริง ทั้งนี้เพื่อกำหนดแนวทางการขยายโครงการในพื้นที่อื่นต่อไป

2. ควรมีการประเมินผลเพื่อค้นหาสถานศึกษาและชุมชนที่เป็น Best Practice ของแต่ละโครงการ แล้วทำการศึกษาเจาะลึกในลักษณะของกรณีศึกษา (Case Study) เพื่อถอดบทเรียนเป็นต้นแบบเพื่อการปรับใช้ สำหรับสถานศึกษาและชุมชนอื่นต่อไป